

TASAVALLAN PRESIDENTIN PUHE SAAMELAISKÄRÄJIEN
AVAJAISISSA 3.4.2012

Arvoisa saamelaiskäräjien puheenjohtaja,

Hyvät saamelaisten edustajat,

1. Viime syksynä saamelaiset äänestivät teidät edustajikseen saamelaiskäräjien vuoteen 2015 asti ulottuvalle toimikaudelle. Tehtävänne on arvokas, mutta haastava. Vaalin tuloksena saamelaiskäräjien kokoonpanosta yli puolet muuttui, joten teillä on oiva mahdollisuus hyödyntää työssänne keskuudestanne löytyvää kokemusta ja uusia ajatuksia.
2. Vaalissa oli nähtävissä sama huolestuttava ilmiö, äänestysaktiivisuuden lasku, kuin valtakunnallisissakin vaaleissa. Syitä tähän voi ja kannattaakin pohtia. Uskon, että saamelaisten edustajina pystytte osaltanne kasvattamaan saamelaisten kiinnostusta kielensä, kulttuurinsa ja kotiseutunsa asioiden hoitamiseen.
3. Saamelaiset ovat ainoa Euroopan unionin alueella elävä alkuperäiskansa. Suomen perustuslaissa on säädetty saamelaisille alkuperäiskansana oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan sekä oikeus käyttää saamen kieltä viranomaisissa. Vaikka saamelaisten kielellisiä oikeuksia koskeva lainsäädäntö on sinänsä ajan tasalla, on oikeuksien toteutumisessa ilmennyt monia puutteita ja ongelmia.
4. Saamenkielisen henkilöstön ja palvelujen määrä ei ole riittävä saamelaisten koti-seutualueella eikä sen ulkopuolella. Erityisen uhanalaisessa asemassa ovat pienet saamen kielet inarinsaame ja koltansaame. Vuonna 2009 eduskunnalle antamassaan selonteossa Suomen ihmisoikeuspolitiikasta silloinen hallitus asetti tavoitteeksi saamen kielen elvytysohjelman laatimisen. Elvytysohjelman toimenpiteiden toteuttaminen löytyy myös pääministeri Kataisen hallituksen ohjelmasta.
5. Toimenpideohjelma saamen kielen elvyttämiseksi valmistui maaliskuussa. Ohjelmassa ehdotetaan muun muassa tehokkaaksi osoittautuneen kielipesätoiminnan vakiinnuttamista ja laajentamista sekä saamenkieliseen päivähoitoon panostamista. Elvytysohjelmalta odotetaan paljon, onhan elinvoimainen kieli elävän kulttuurin

olennainen ilmenemismuoto. Lain kirjain ei kuitenkaan yksin riitä takaamaan saamentaidon leviämistä tai saamen kulttuurin voimistumista. Pykälien lisäksi tarvitaan virkeitä yhteisöjä ja aktiivisia toimijoita.

6. Enemmistö saamelaisista asuu nykyisin saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Saamen kielen ja kulttuurin tulevaisuus lepääkin ensi sijassa nuorten harteilla. Lap-siasiavaltuutetun toimiston selvitys vuodelta 2008 kertoo, että saamelaisnuoret ovat ylpeitä saamelaisuudestaan ja varsin kotiseuturakkaita. Tämä on mielestäni rohkaisevaa sekä saamelaiskulttuurin vaalimisen että sen kehittymisen kannalta. Ei kuitenkaan tule unohtaa, että nuoret tekevät elämänsä isoja päätöksiä koulutuksen ja työpaikkojen saatavuuden perusteella.

Hyvät kuulijat,

7. Saamelaisten kotiseutu on osa arktista aluetta. Arktinen alue on tällä hetkellä huomattavan taloudellisen ja poliittisen mielenkiinnon kohde. Suomen on edistettävä kestävää taloudellista toimintaa arktisella alueella erityisesti Pohjois-Suomen työpaikkojen turvaamiseksi. Taloudellisen toiminnan lisääntyessä on huolehdittava saamelaisten kulttuurin, kielen ja perinteisten elinkeinojen säilymisestä sekä toiminnan ekologisesta kestävydestä. Saamelaiskäräjillä on Suomen saamelaisten edustajana tärkeä rooli arktisten kysymysten pohdinnassa. Tulevaisuuden kannalta ratkaisevien päätösten ja tekojen aika on käsillä.
8. Saamelaisasiat ovat keskeisesti esillä valtakunnan politiikassa. Kansainvälisen työjärjestön, ILO:n, alkuperäiskansoja koskevan yleissopimuksen ratifioiminen on ollut työn alla jo useamman hallituskauden ajan. Tavoite on kirjattu nykyisen hallituksen hallitusohjelmaan. Ratifiointi edellyttää kuitenkin, että vaikeiksi ja monimuotoisiksi osoittautuneisiin kysymyksiin löydetään kansalliset ratkaisut.
9. Keskeinen kysymys on jo pitkään ollut saamelaisten maahan ja perinteisiin elinkeinoihin liittyvien oikeuksien järjestäminen saamelaisten kotiseutualueella olevilla valtion mailla. Vuosien varrella on pyritty löytämään tasapainoinen ratkaisu, jonka kaikki osapuolet voisivat hyväksyä.

10. Saamelaisuus ei katso valtion rajoja. Saamelaisia asuu Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa sekä Kuolan niemimaalla Venäjällä. Pohjoismaat tekevät yhteistyötä saamelaisasioissa yhdessä maidensa saamelaiskäräjien kanssa. Vaikka lainsäädännön perusrakenteet ovat kaikissa kolmessa maassa samankaltaiset, maiden saamelaispolitiikoissa ja käytännöissä on kuitenkin eroja. Pohjoismaisen yhteistyön merkittävänä ilmentymänä voidaan pitää pohjoismaisen saamelaissopimuksen valmistelun aloittamista.
11. Vuonna 2005 valmistuneen ehdotuksen mukaan pohjoismaisen saamelaissopimuksen tarkoituksena on vahvistaa ja lujittaa saamelaisten oikeuksia siten, että he voivat säilyttää ja kehittää kieltään, kulttuuriaan, elinkeinojaan ja yhteiskuntaelämäänsä niin, että valtioiden rajat mahdollisimman vähän häiritsevät sitä.
12. Viralliset sopimusneuvottelut käynnistettiin maaliskuussa 2011, ja ne on tarkoitus saattaa päätökseen viiden vuoden kuluessa. Vaikeita neuvottelukysymyksiä ovat esimerkiksi itsemääräämisoikeuden sisältö ja tulkinta, saamelaisten oikeus maahan ja veteen sekä poronhoito saamelaisena elinkeinona. Toivomukseni on, että asiassa päästäisiin sovitteluun eteenpäin ja työ pohjoismaisen saamelaissopimuksen aikaansaamiseksi saataisiin päätökseen asetetussa aikataulussa.
13. Sekä ILO:n yleissopimuksen ratifioimisen että pohjoismaisten sopimusneuvottelujen kannalta olisi välttämätöntä löytää yhteinen kansallinen ratkaisu saamelaisten kotiseutualueen valtionmaiden hallinnosta ja saamelaisten kulttuurimuotoon kuuluvien elinkeinojen tukemisesta. Vasta kansallisen ratkaisun pohjalta on mahdollista arvioida, millaisiin kansainvälisiin velvoitteisiin Suomi voi sitoutua.

Hyvät juhluvieraat,

14. Saamelaiskomitean mietinnössä vuodelta 1973 todetaan: ”Saamelaiskulttuurin pyrkimysten kannalta olisi edullista, että saamelaisalueelle saataisiin toimintakeskus, johon voitaisiin sijoittaa erilaisia toimintoja kuten esimerkiksi näyttelytiloja, museotiloja sekä kokoontumis- ja harrastustiloja. Komitea esittää tällaisen rakentamista valtion varoilla Inariin, jonne ehdotetaan sijoitettavaksi myös saamelaishallinnon toimisto ja joka olisi myös perustettavan saamelaishallinnon kotipaikka.”

15. Komitean työn aikana luotiin pohja nykyiselle saamelaishallinnolle. Saamelaisten asema alkuperäiskansana tunnustettiin perustuslaissa vuonna 1995. Saamelaisten kielellinen ja kulttuurinen itsehallinto saamelaisten kotiseutualueella puolestaan turvattiin vuoden 1996 perustuslain muutoksella ja siihen liittyvällä lailla saamelaiskäräjistä. Museotiloja koskeva komitean tavoite toteutui vuonna 1998, kun Saamelaismuseum ja luontokeskus Siida avattiin.
16. Viidensien saamelaiskäräjien avajaisia vietetään tavanomaista juhlallisemmissa merkeissä. Tänäpä saavutamme vihdoim viimeisen etapin vuonna 1973 asetetun tavoitteen täyttämässä, kun juhlimme saamelaiskulttuurikeskushankkeen toteutumista ja vietämme juuri valmistuneen Saamelaiskulttuurikeskus Sajoksen vihkiäisiä. Edeltäjäni presidentti Halosen vuonna 2008 saamelaiskäräjien avajaisissa lausuma toive seuraavista avajaisten viettämisestä omassa talossa on siis toteutunut.
17. Saamelaiskulttuurikeskus Sajos on sekä Suomen saamelaisten oma parlamenttitalo että saamelaisen kulttuurin, koulutuksen ja osaamisen keskus. Sen tilat täytynevät nopeasti monipuolisesta toiminnasta ja teoista saamelaisten ja saamelaisen kulttuurin hyväksi.

Hyvät saamelaisten edustajat,

Näillä sanoilla julistan saamelaiskäräjät avatuiksi ja toivotan teille menestystä tärkeässä ja vaativassa työssänne.